

'We hebben de antwoorden niet paraat'

Reflectie

Kennis overdragen heeft weinig zin. Je leert namelijk niet alleen met je hoofd, maar ook met je handen en je hart, waar het betekenis krijgt. 'Wil je naar een duurzamer samenleving, dan moet iedereen zijn hokje uit en het idee van kennisoverdracht laten varen.'

Arjen Wals, hoogleraar Sociaal leren en duurzame ontwikkeling aan Wageningen University:

'Kennis kun je niet overdragen. Het is geen informatie die je in een pakketje kunt overhandigen. Als je als docent een toets afneemt, krijgt degene die de aangereikte informatie het beste weer kan reproduceren het hoogste cijfer. Maar daarmee is de informatie letterlijk teruggeven, en ook zo weer vergeten. Wil je mensen nieuwe inzichten meegeven of laten ontwikkelen, dan moet kennis betekenis voor ze krijgen. Het moet verankerd raken in hun denken en doen. Het moet wijsheid worden. Leren doe je dus alleen als je merkt dat je met wat je weet geen antwoord kan vinden op je vraag of iets een plek kan geven. Zonder dat conflict geen verandering. Al moet het conflict niet te groot worden, want dan kan onzekerheid ontstaan en gaan de hakken in het zand. Wil je verder komen met het type vragen als waar LNV voor staat, zoals duurzaam landgebruik en voedselvoorziening, dan gaat het dus niet om kennisoverdracht maar om sociaal leren. We kunnen nu namelijk makkelijker duiden wat niet duurzaam is dan wat wel duurzaam is. En wat duurzaam is kunnen we ook niet weten, want we leven niet lang genoeg om dat te kunnen vaststellen. Wel is duidelijk dat we het ons als mensheid niet kunnen veroorloven om er niet voortdurend naar te zoeken.'

Anders kijken

'Dit vraagt om een andere manier van kijken en een nieuw type denken, waarvoor je de diversiteit in de samenleving moet benutten en moet leren omgaan met onzekerheid. Die heterogeniteit biedt geen zekerheid, want tegenstellingen kunnen zich ook verharderen en groepen kunnen worden weggezet.

Je zult dus sociale cohesie en vertrouwen moeten zien te ontwikkelen. Dat begint met ontmoeting. Daarvoor moet je je kunnen verplaatsen in een ander en dat is te leren. Op een bijeenkomst kun je bijvoorbeeld de aanwezigen eerst één op één laten praten en daarna

Arjen Wals: 'We moeten leren omgaan met onzekerheid.'

elkaar laten introduceren. Een boer die iemand van een natuurorganisatie moet voorstellen wordt zo gedwongen om goed te luisteren en zich in de ander te verplaatsen. Daarna ga je op zoek naar iets gezamenlijks: in de buurt, in een toekomstbeeld. Bij het ontwikkelen van een gezamenlijk beeld leren mensen elkaar kennen zonder dat ze hun eigen waarden los hoeven laten. Ten derde moet ook het informele leren worden opgewaardeerd. Ga met boeren en natuurorganisaties naar buiten in plaats van naar een vergaderzaal in Hoog Catharijne. We moeten dus naar een lerende samenleving, want die kan tegen stootjes. We moeten grenzen tussen instituties en tussen generaties opzoeken en doorbreken. We moeten weer leren dingen als geheel te zien en ons leren verplaatsen in tijd en ruimte, en tussen culturen, disciplines en verschillende manieren van weten, wetenschappelijke en ervaringskennis. Dat vraagt geen doctorstitel. Ook een vmbo'er kun je hiertoe stimuleren: laat hem zich eens afvragen waar zijn telefoon of scooter van gemaakt is, en waar alle

onderdelen vandaan komen.

Als wetenschappers moeten we ook duidelijk maken dat we de antwoorden niet paraat hebben, en dat er een houdbaarheidsdatum zit aan onze antwoorden. Bij besteding van onderzoeksgeld zouden beleidsmakers meer mogen nadenken over de vraag wat voor type verandering het onderzoeksprogramma beoogt. Voor een verandering waar met relatief veel zekerheid van te zeggen is welke kant het op moet, met robuuste wetenschappelijke kennis en weinig controverser, kun je doelen stellen, daar al je instrumenten op inzetten, en dat monitoren en evalueren. Maar zijn partijen er nog niet over uit waar het heen moet, dan moeten de doelen en benadering gaandeweg kunnen ontstaan en veranderen. Zodat zich nieuwe inzichten kunnen ontwikkelen en vervolgens de vraag kan worden bijgesteld. Dat vraagt van beleidsmakers dat ze de regie en controle op moeten durven geven; dat vraagt een lerende overheid. Afrekenen gaat dan vooral op zachte doelen als meer begrip voor elkaar.'